

UDK 811.163.6'373.612

Jerica Snoj

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani

METONIMIČNI POMENI: SINTAGMATSKI VIDIK

V leksikoloških obravnavah metonimije je sintagmatsko načelo splošno navajano kot konstitutivno za metonimične pomenske prenose. Posamezni razpravljavci (A. Vidovič Muha, A. Birih, E. L. Ginzburg, Ju. D. Apresjan) posvečajo več pozornosti tej ali oni ravni, na kateri se to načelo uresničuje v metonimiji. Pri tipologiziranju samostalniških metonimičnih pomenov sta v ospredju zlasti raven sprememb v pomenskosestavinski zgradbi in raven ujemanja metonimičnih medpomenskih razmerij z razmerji med sestavinami propozicije.

In lexicological treatments of metonymy the syntagmatic criterion is generally cited as constitutive for metonymic transfers of meaning. Individual scholars (A. Vidovič Muha, A. Birix, E. L. Ginzburg, Ju. D. Apresjan) focus on different planes on which this criterion is realized in the metonymy. In typologizing metonymic meanings of nouns, the focus is on changes in the structure of semantic components and on the agreement of the metonymic semantic relations with the relations between proposition components.

Ključne besede: metonimija, pomenska sestavina, slovarski pomen, propozicija, sintagmatika

Key words: metonymy, semantic component, lexical meaning, proposition, syntagmatics

1 Leksikološka določitev metonimičnega pomenskega prenosa

1.1 Metonimija kot leksikalizirani pomenski prenos se v leksikološki literaturi ločuje od ostalih pomenotvornih postopkov z razmeroma stereotipnim navajanjem nekaterih značilnosti: Motivirajoči pomen in motivirani pomen sta pojmovno povezana, v čemer se odraža predmetna povezanost z njima poimenovane stvarnosti. Med motivirajočim pomenom in motiviranim pomenom obstoji logično razmerje inkluzije in implikacije; motivirani pomen vključuje motivirajoči pomen (npr. *šola*: 'institucija, ki posreduje izobrazbo in vzgojo' → 'stavba te institucije'); motivirajoči pomen s svojo zgradbo omogoča izpeljavo motiviranega pomena (*šola* kot 'institucija' predvideva primeren prostor za opravljanje pripadajoče dejavnosti). Z drugimi besedami se metonimično medpomensko razmerje opisuje kot pomenski prenos »po soseščini« ali kot pomenski prenos »glede na bližino«. Nadalje se kot tipološka značilnost metonimije navajajo skupne pomenske sestavine, predvidljivost oz. regularnost in prisotnost tipskih metonimičnih pomenskih povezav znotraj celotnih pomenskih skupin. Regularnost metonimičnih medpomenskih povezav omogoča vzpostavljanje analogije med pomenotvorjem in besedotvorjem.

1.2 Iz številnih, deloma različnih opisov metonimije v leksikološki literaturi je mogoče povzeti: Metonimija kot tip medpomenske izpeljave vključuje logično povezanost med vsebino izhodiščnega pomena in izpeljanega pomena. Logična povezanost je komplementarno nasprotje asociativni povezavi med pomenoma pri metaforičnem

pomenskem prenosu. Te vrste določitev metonimije je utemeljena vsebinsko; ima zunajjezikovno izhodišče in je s tem podobna določitvi metonimije kot besedilnega pojava v literarni teoriji. Določitev metonimije kot slovarskopomenske, torej jezikovnosistemske danosti pa se mora usmeriti in omejiti na razmerje med tvorbo povezanimi slovarskima pomenoma: motivirajoči, izhodiščni pomen → motivirani, izpeljani, tvorjeni pomen. Pri tem ima odločilno vlogo opredelitev slovarskega pomena in izbira stališča, s katerega se enotno obravnavajo vsa znotrajleksemska medpomenska razmerja; znotraj teh se nato lahko ločujejo posamezni tipi leksikaliziranih pomenskih izpeljav.

1.3 Možnost tovrstne določitve metonimije se kaže v okviru strukturalno zasnovanega modela slovarskega pomena. Po tem modelu se slovarski pomen opisuje kot hierarhizirana zgradba iz pomenskih sestavin, in sicer iz skladijsko nadrejene uvrščevalne pomenske sestavine (UPS) in skladijsko podrejenih razločevalnih pomenskih sestavin (RPS) (Vidovič Muha 2000: 53). Tipi razmerij med tvorbo povezanimi pomeni se ločujejo na ravni tipskih sprememb, ki nastanejo v pomenskosestavinski zgradbi pri tvorbi novega pomena (121–154). Za metonimijo značilna tipska sprememba je, da v motivirani pomen vstopa nova UPS, pomenske sestavine motivirajočega pomena pa se ohranijo na ravni pomenske razločevalnosti, razločevalnih pomenskih sestavin (Vidovič Muha 2000: 136–142). Primer: *šola*: 'institucija, ki posreduje izobrazbo in vzgojo' → 'zgradba (= nova UPS), pripadajoča instituciji, ki posreduje izobrazbo in vzgojo'. V tako izpolnjeni RPS so v celoti ohranjene pomenske sestavine motivirajočega pomena, vključno z njihovo sintagmatsko razvrščenostjo. Znotrajleksemsko medpomensko razmerje je tako tipologizirano na osnovi spremembe v pomenskosestavinski zgradbi, do katere pride ob pomenski izpeljavi, dejansko ob nastopu nove UPS. Motivirani pomen je torej odvisen od tega, kako se pomenske sestavine motivirajočega pomena ob vstopu nove UPS družijo v novi pomen. Ugotovljeni pomenotvorni postopek nazorno kaže, da je konstitutivni temelj metonimične pomenske izpeljave v sintagmatskem urejevalnem načelu.

2 Obravnave metonimije glede na razlike v upoštevanju sintagmatskega načela

2.0 Iz povzetka leksikoloških obravnav metonimije je razvidno, da je sintagmatsko jezikovnosistemsko načelo tisto, ki omogoča metonimijo kot tip pomenotvornega postopka. Navadno se ta značilnost metonimije eksplicitno ne omenja, pač pa je implicirana v sicer navajanih lastnostih metonimičnih prenosov. Zato je smiselno primerjati obravnavo metonimije nekaterih avtorjev s posebnim ozirom na to, na katerih ravneh se omenja sintagmatska določenost metonimičnega pomenskega prenosa.

2.1 Pojem sintagmatike se v osnovi nanaša na linearna razmerja med elementi v besedi ali besedni zvezi, tj. na razmerja med elementi skladijske enote (Crystal 1997: 438). V skladu s tem je sintagmatika pričakovano deležna osrednje pozornosti znotraj

glasoslovja, oblikoslovja, besedotvorja in skladnje, kjer so bistvena linearna razmerja med materializiranimi elementi skladišne enote. V pomenotvorju sintagmatsko načelo deluje na ravni urejanja linearnih razmerij med pomenskimi sestavinami, tj. med elementi brez lastnega izraza; pomen sintagmatike kot abstraktnega jezikovnosistemskega urejevalnega načela v pomenotvorju je manj uzaveščen.

2.2 V strukturalnem jezikoslovju sta opozicijska pojma sintagmatike in paradigmatske učinkovito prisotna zlasti preko pojmovanja R. Jakobsona, ki ju pojmuje kot temeljni urejevalni jezikovnosistemski osi. Znotraj jezikovnega sistema namreč ločuje dva različna tipa pomenskih povezav: Dana vsebina lahko vodi k drugi vsebini bodisi zaradi njune medsebojne povezanosti po podobnosti (*hut* → *is a poor little house*; *koča* → *je uborna majhna hiša*; Jakobson 1956: 77) bodisi zaradi njune medsebojne povezanosti preko družljivosti, dopolnjevalnosti (*hut* → *burnt out*; *koča* → *je pogorela*). Prva povezava je utemeljena v paradigmatski osi in zanjo ustrezno poimenovanje je metaforična povezava; druga ustreza sintagmatski osi in poimenovanje zanjo je metonimična povezava. Metaforična povezava je označena kot substitutivna, metonimična kot predikativna (Jakobson 1956: 76–82). V tej binarni interpretaciji pomenskih povezav na ravni jezikovnega sistema je mogoče videti temelj sistemske ločljivosti pomenskih prenosov, ki omogoča nadaljnje podrobnejše in ožje tipologiziranje pomenskih izpeljav. Dobljene tipologije so v rezultatu odvisne od obsežnosti analiziranega gradiva in od individualnih pogledov posameznega raziskovalca. Za ponazoritev primerjalno povzemamo ugotovitve, kot jih navajajo nekateri avtorji v obsežnejših obravnavah leksikalne metonimije.

2.3 A. Vidovič Muha v definiciji metonimične pomenske izpeljave izpostavlja delovanje sintagmatskega načela na ravni pomenskosestavinske zgradbe oz. spremembe v tej zgradbi, do katere pride pri izpeljavi metonimičnega pomena:¹ Metonimično motivirani pomen nastane z vstopom nove uvrščevalne pomenske sestavine; celotni motivirajoči pomen vključno z izhodiščno pomenskosestavinsko zgradbo dobi vlogo razločevalne pomenske lastnosti (Vidovič Muha 2000: 136–142). Primer: *šola*: 'institucija, ki posreduje izobrazbo in vzgojo' → 'zgradba (nova UPS), pripadajoča instituciji, ki posreduje izobrazbo in vzgojo'. Poleg tega pri nekaterih tvorjenkah z besedotvornim pomenom A. Vidovič Muha ugotavlja uresničenost sintagmatskega načela na propozicijski ravni. Pri nekaterih izglagolskih tvorjenkah je namreč iz pomena dejanja metonimično izpeljan pomen neprvega delovalnika ali pomen okoliščine. Razmerje med metonimično povezanima pomenoma je prekrivno z razmerjem med propozicijskima sestavinama. Npr.: *pisanje*: 1. 'delanje črk, števil na gladki površini' (*zmotiti se pri pisanju*) → 2. 'kar nastane pri delanju črk ...' (*zbrisati pisanje*) = 'to, da se piše' → 'to, kar je napisano' = 'dejanje' → 'rezultat dejanja' (Vidovič Muha 2000: 137–138).

¹ Ada Vidovič Muha, *Slovensko leksikalno pomenoslovje, Govorica slovarja*, Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000, 136–142.

2.4 V monografski obdelavi metonimije v ruščini **A. Birih** umešča sintagmatsko načelo na zunajjezikovno raven, saj za temelj metonimičnih izpeljav ugotavlja povezovalne, obstoječe med sosedskimi denotati.² Ob obsežni in natančni predstavitvi različnih pogledov na metonimijo sam ubira tradicionalne poti pri analiziranju tega pomenskega prenosa. Sistemskost metonimičnih pomenskih prenosov opisuje na ravni denotativnega pomena. V skladu s tem pripisuje osrednji pomen regularnemu pojavljanju dane metonimične spremembe v okviru pomenske skupine. Preko pripadnosti besed pomenskim skupinam naj bi se namreč posebno izrazito kazala razmerja, ki obstoje med predmeti v stvarnosti. Tako se avtor odloča za klasifikacijo metonimij glede na tipe povezav med sosedskimi denotati. Ugotavlja šest glavnih tipov metonimičnih prenosov: partitivni, kavzalni, temporalni, lokalni, atributivni in kvantitativni. Nadaljnje ožje tipologiziranje vključuje razvrščanje besed z metonimičnimi pomeni v različne kategorije glede na to, katere kategorialne lastnosti (števnost, človeškost, živost itd.) vključujejo izhodiščni pomeni in nato motivirani pomeni. O sintagmatskem načelu kot temeljnem za metonimijo eksplicitno ne razpravlja; posredno ga priznava, ko opisuje razliko med sinekdoho in metonimijo; za metonimijo ugotavlja, da ima semantično-sintaktični značaj, saj je rezultat strnitve (kompresije) besedne zveze.

2.5.0 Obravnava metonimije v delu *Konstrukcii polisemii v russkom jazyke* **E. L. Ginzburga** je z našega vidika zlasti obetavna;³ v uvodu namreč stoji napoved, da razprava obravnava metonimijo kot vrsto večpomenskosti zlasti s stališča njenega »ujemanja z elementarnimi sintaktično-semantičnimi odnosi« (Ginzburg 1985: 3).

2.5.1 Avtor v izhodiščih poudarja sistemskost zgradbe leksikalnih enot; v sistemskosti sta utemeljena pojma »konstrukcija večpomenskosti« in »metonimična konstrukcija« kot podvrsta večpomenskosti. Sistemskost pomenskih izpeljav je določena in obvezujoča v tolikšni meri, da je razlikovanje med metonimičnimi pomeni, metonimičnimi pomenskimi odtenki in enkratno metonimično rabo besede – v primerjavi s sistemsko določenostjo metonimične pomenske izpeljave same – zanemarljivo (53; 65). Ginzburg zavrača kot nezadostno določanje metonimije, pri katerem se metonimične pomenske izpeljave utemljujejo bodisi s povezavami med poimenovanimi realijami bodisi s povezavami med njim ustrezajočimi pojmi (55–56). Bistvena je predpostavka, da metonimične konstrukcije kot formule, po katerih se uresničujejo posamezne metonimične pomenske izpeljave, ne morejo obstajati na ravni leksikalnih enot (izrazno-pomenske enote). Metonimične konstrukcije obstoje na ravni semantičnih sestavin, ki ustrezajo kategorijam slovarskih pomenov, in ne na ravni posameznih leksikalnih enot. Metonimični odnosi med pomeni niso način povezovanja med realijami, na katere se ti pomeni nanašajo. Če želimo vzpostaviti splošne razrede, v katere se uvrščajo metonimično povezani pomeni, potem morajo ti biti zunaj ravni denotativnih pomenov. Obstoj metonimične formule je možen samo na ravni skladenjskih opozicij, ki odražajo udeležnost leksikalnih pomenov v besedilu; z drugimi

² Aleksandr Birih, *Metonimija v sovremennom russkom jazyke*, München, Verlag Otto Sagner, 1995.

³ E. L. Ginzburg, *Konstrukcii polisemii v russkom jazyke, Taksonomija i metonimija*, Moskva, Nauka, 1985.

besedami, obstoj metonimičnih formul je možen samo na ravni povednoskladenjskih pomenov (59).

2.5.2 Nadaljnjo obravnavo metonimične formule pri Ginzburgu je ob upoštevanju slovarskega gradiva mogoče povzeti tako: Metonimična formula je lahko umeščena samo v razmerja povedne skladnje (»skladenjske opozicije, ki odražajo udeležnost leksikalnih pomenov v besedilu«). Gradivo metonimično povezanih pomenov prepričljivo kaže, da sta motivirajoči pomen in metonimično izpeljani pomen v takem razmerju, da z ustreznim predikatom tvorita minimalno sporočilo (64). Primer:

Leksem, vključujoč metonimični motivirani pomen: *žaganje*-a s

Motivirajoči pomen: *žaganje₀* 'delanje kosov, delov s potegovanjem žage sem in tja ali z njenim premikajočim listom'

Motivirani pomen: *žaganje_{Mm}* 'kar nastane pri tem delanju'

⇒

Sporočilo, ki ga tvorita motivirajoči in motivirani pomen: *žaganje_{Mm}* [je rezultat] *žaganje₀*.

Ginzburg ugotavlja, da imajo pri metonimičnem preoblikovanju motivirajočega pomena posebno vlogo prav predikativne sestavine. Te omogočajo posebno tipologijo metonimičnih konstrukcij, kar je zlasti razvidno pri metonimičnih izpeljavah pri depredikativih. Pri teh je pomen predikativnih sestavin dodatno razviden iz tvorjenke, ki lahko sopomensko nastopa namesto metonimičnega pomena (npr. *žaganje_{Mm}* = *žagovina*). Depredikativi predstavljajo osrednje področje metonimije; pri njih je določenost predikativnih sestavin podprta z možnostjo vzporednih besedotvornih povezav z motivirajočim glagolom ali pridevnikom (npr. *razsad*: 'to, da se rastline razsajajo' = *razsaditev*; → 'rezultat tega, da se rastline razsajajo' = *razsajene rastline*).

2.5.3 Kot posebno vprašanje Ginzburg obravnava sredstva opisovanja metonimije (68–70). Poudarja, da za tipološki opis ne zadošča posploševanje pomenov v razrede denotativnih pomenov (npr. *kitara*: 'glasbeni instrument' → 'izvajalec na tem instrumentu'), pač pa je za celovito tipologijo metonimičnih pomenskih izpeljav potrebno poiskati formule na ravni povednoskladenjskih kategorij. K opisu metonimičnih razmerij spada tudi vzporejanje metonimičnih razmerij z razmerji med osnovno besedo in tvorjenko (*kitara* 1 'instrument' : *kitara* 2 'izvajalec' = *kitara* 1 : *kitarist*). To dokazuje analogijo med besedotvornim in pomenotvornim postopkom in potrjuje zahtevo, da se metonimične formule enakovredno besedotvornim formulam vzpostavljajo na povednoskladenjski ravni, in ne na ravni denotativnega pomena (68–69).

Rezultat prizadevanja, ugotoviti temeljno tipologijo metonimičnih konstrukcij, v kateri so vključene vse metonimične izpeljave v vsej njihovi raznolikosti, je seznam opozicijskih tipov (81–82):

1. rezultativna konstrukcija s predikati [je rezultat], [je posledica], [izhaja iz], [je iz] in vzročna konstrukcija s predikati [je vzrok], [je motiv] ipd.;
2. instrumentalna konstrukcija s predikati [služi za], [je orodje], [je način], [je sredstvo], [je za] in namerna konstrukcija (ciljna, objektna) s predikati [se uporablja], [je cilj], [je predmet], [je namen] itd.;
3. mestna konstrukcija s predikati [biti v], [nahajati se v], [dogajati se v prostoru/

času], [biti udeležen v], [je lastnost] in posesivna konstrukcija s predikati [je mesto], [ima].

2.6.0 Najbolj eksplicitno je sintagmatski princip metonimičnih pomenov opisan v delu **Ju. D. Apresjana**: večpomenskost namreč obravnava kot področje znotraj besedotvorja v širšem pomenu besede (Apresjan 1995: 164–215).⁴ Pri tem je poudarjeno, da ima to pojmovanje večpomenskosti izhodišče v danosti, da večpomenskost in besedotvorje enakovredno omogočata sopomenske pretvorbe povedi. Primer:

Sopomenska pretvorba povedi na osnovi besedotvorja:

Tkanina je bila bleščeča bela.

Belina tkanine je bila bleščeča.

Sopomenska pretvorba povedi na osnovi večpomenskosti:

Poimenovanje predmetov poteka nepredvidljivo. ... **poimenovánje** -a s P1 'dejanje'

Predmeti nepredvidljivo dobijo svoja poimenovanja. ... **poimenovánje** -a s P2 'rezultat dejanja'⁵

2.6.1 Sopomenske pretvorbe povedi na ravni besedotvorja omogočajo nekateri tipi samostalniških skladenjskih tvorjenk: samostalniki s pomenom dejanja ali stanja (npr. *delo* ← *delati*), samostalniki s pomenom rezultata dejanja (*preboj* stene ← *prebiti* steno), samostalniki s pomenom količine dejanja (*poklon* ← *klanjati se*), samostalniki z delovalniškim ali okoliščinskim pomenom (vršilec dejanja, predmet dejanja, mesto dejanja, orodje dejanja, sredstvo dejanja, način dejanja; Apresjan 1995: 165–168). Iz naštetih tipov je razvidno, da gre za samostalniške tvorjenke z besedotvornim pomenom, torej tvorjenke, ki se pretvorbno povezujejo s sestavinami propozicije (Vidovič Muha 1988: 1–17, 175–181). Apresjan sicer eksplicitno ne omenja pojma propozicija; pač pa pri temeljni obravnavi medpomenskih razmerij in osnovnem ločevanju med sintagmatiko in paradigmatico našteva temeljna sintagmatska razmerja. Ta razmerja se odražajo v tipskih pomenih samostalnika. Apresjan jih imenuje *substantivni leksikalni parametri*: Si = tipsko poimenovanje prvega delovalnika, Sinstr. = tipsko poimenovanje instrumenta dejanja, Sloc. = tipsko poimenovanje mesta dejanja, Smod = tipsko poimenovanje načina dejanja in Sres = tipsko poimenovanje rezultata dejanja (Apresjan 1995: 48). Analognost besedotvornih in pomenotvornih postopkov Apresjan ugotavlja na ravni regularnosti in produktivnosti, ki sta obe izvorno značilni za besedotvorje, vendar enako prisotni tudi v pomenotvorju.

⁴ Jurij Derenikovič Apresjan, *Leksičeskaja semantika*, Moskva, Vostočnaja literatura RAN, 1995. – Nekatera stališča glede povezave večpomenskosti z besedotvornim je Apresjan prvič predstavil v razpravi *Regular polysemy* v reviji *Linguistics* 142, 1974, 5–32. Ker so v drugi, predelani izdaji dela *Leksičeskaja semantika* (1995) podana z dopolnitvami, se upošteva ta izdaja.

⁵ Sopomensko pretvorbo povedi Apresjan imenuje izosemantična transformacija in pojav teh povedi izosemantičnost, s čimer razlikuje med pomensko enakostjo leksikalnih enot, za katero je ustaljen izraz sinonimija, in pomensko enakostjo (enakovrednostjo) povedi. Izraz izosemantičnost v skladu z Apresjanovim pojmovanjem leksikalnega pomena (semantika znaka) poudarja samostojnost denotativnih pomenskih lastnosti, ki pri enakem naboru v podstavni besedi in tvorjenki dejansko omogoča sopomenskost povedi.

2.6.2 Iz Apresjanove ugotovitve enakovredne vloge besedotvorja in večpomenskosti pri sopomenskih transformacijah povedi je nadalje razvidna še ena analogija med obema ravnama; razmerje med motivirajočo besedo in tvorjenko je namreč s stališča rezultata (sopomenska pretvorba povedi) enakovredno razmerju med motivirajočim pomenom in motiviranim pomenom:

motivirajoča beseda : tvorjenka $\equiv$ motivirajoči pomen : motivirani pomen

bel -a -o prid. : *belina* -e $\hat{z}$ $\equiv$ *poimenovanje* -a 1 ('dejanje') : *poimenovanje* -a 2 ('rezultat dejanja')

Na tej osnovi Apresjan ugotavlja, da so mnogi tipi regularne večpomenskosti (znotrajleksemski pomenski pari) analogni nekaterim skladenjskim tvorjenkam na ravni razmerja tvorjenke nasproti motivirajoči besedi.⁶ Iz tega je mogoče sklepati, da se motivirani pomeni pri večpomenskosti lahko povezujejo s pomeni propozicijskih sestavin analogno temu, kot se povezujejo s pomeni propozicijskih sestavin tvorjenke preko besedotvornih pomenov:

poimenovanje -a 1 : *poimenovanje* -a 2 = motivirajoči pomen : metonimično motivirani pomen = ('dejanje') : ('rezultat dejanja').

2.6.3 Pri obravnavanju analogije med besedotvorjem in večpomenskostjo je pomembno upoštevati, da Apresjan poudarja samostojnost besedotvorja in večpomenskosti kot dveh različnih jezikovnosistemskih ravni. Npr.: Večpomenskost pri pri leksemu *straža* -e $\hat{z}$ se nanaša na pomena (1.) 'dejavnost, ki se ukvarja z varovanjem, branjenjem, nadzorovanjem koga, česa' in (2.) 'oseba, skupina oseb, ki opravlja to dejavnost'. Pomena sta medsebojno tvorno povezana po tipu 'dejavnost' – 'vršilec te dejavnosti', pri čemer je s stališča povezanosti poudarek na metonimičnem značaju povezave; tvorjenost iz iste besedotvorne podstave (*stražiti*: (1.) $\rightarrow$ 'to, da se **straži**'; (2.) $\rightarrow$ 'tisti, ki **straži**') pri tem ni relevantna. Zato naj se znotrajleksemška pomenska razmerja regularne večpomenskosti obravnavajo brez razlikovanja tvorjenk in netvorjenk.

Večpomenski izglagolski samostalniki, ki razvidno vsebujejo poobraziljeni pomen 'dejanje', torej enega od povedijskih pomenov (povedje kot nujna sestavina propozicije), predvidljivo izpolnjujejo pričakovanje, da katera od znotrajleksemskih medpomenskih povezav ustreza kateri od povezav med propozicijskimi sestavinami (gl. navedena primera *poimenovanje* -a s, *straža* -e $\hat{z}$).⁷ Postavlja se vprašanje, v kolikšni meri je to ugotovljivo pri netvorjenkah, ki nimajo besedotvornega obrazila in so torej brez izrazno uresničene povezave pomena s propozicijsko prvino; Apresjan zatrjuje, da so v pogledu večpomenskosti enakovredne tvorjenkam. V nadaljevanju je kratko predstavljen poskus, preveriti to trditev s primeri metonimičnih pomenskih izpeljav pri slovenskih samostalnikih.⁸

⁶ Dobesedna uresničitev enačbe zahteva upoštevanje Apresjanovega pojmovanja slovarskega pomena. Prim. Apresjan 1995: 56–69.

⁷ Prim. tipologizacijo te vrste metonimij pri izglagolskih samostalnikih v Vidovič Muha 2000: 137–138.

⁸ Natančnejši opis poskusa gl. v Snoj 2004: 86–102.

2.6.4.1 Če se sprašujemo po danosti, ki je pri ugotavljanju povezanosti s propozicijskimi pomeni predvidoma relevantna v enaki meri pri tvorjenkah kot netvorjenkah, potem je to dana medpomenska povezava, dana metonimično medpomensko razmerje; v tej danosti se večpomenskost netvorjenk ne razlikuje od večpomenskosti tvorjenk. Pri ugotavljanju, ali medpomensko razmerje $\{P_m : P_{Mn}\}$ ustreza razmerju med sestavinama propozicije $\{Pov : D/O\}$, je mišljena abstraktna propozicija, v kateri se kot dano medpomensko razmerje hkrati lahko uresničujeta oba znotrajleksemsko povezana različna pomena P_m in P_{Mn} . Mišljena je abstraktna propozicija, iz katere bi z vnosom npr. metonimično večpomenskega samostalnika *noša* -e ž (1. 'oblačila, oprava, značilna za prebivalce kakega področja, dobe, pripadnike kakega sloja', 2. 'kdor je oblečen v taka oblačila') na mesti obeh znotrajleksemsko povezanih propozicijskih prvin, tj. povedja in delovalnika, lahko dobili poved **Noša ('oseba') si je slekla nošo ('oblačilo')*. Ker je o propoziciji mogoče govoriti le v primeru, da je potrjena prisotnost povedja, mora biti v danem medpomenskem razmerju večpomenskega leksema en slovarski pomen tak, da omogoča povedje (P (Pov)), drugi pa mora ustrezati nepovedijskemu delu, tj. delovalniku ali okoliščini (kraja ali časa) (P (D/O)):

$$\{P_m : P_{Mn}\} \equiv \{P(Pov) : P(D/O)\}$$

2.6.4.2 Postavlja se vprašanje, kateri pomeni netvorjenih samostalnikov so možni kot povedijski pomeni, če izključimo izglagolske samostalnike s pomenom 'dejanje', ki jih med netvorjenkami ni. Predvidevati je mogoče, da so to zlasti samostalniški slovarski pomeni, ki vsaj globinsko omogočajo povedkovno rabo in s tem dopuščajo možnost te propozicijske sestave:

Pov (pomožni glagol + samostalnik 'lastnost', 'stanje') + D 1 ('nosilec lastnosti', 'nosilec stanja') / O(k/č)

Za primer vzemimo samostalnik *noša* -e ž, ki je v SSKJ razložen z metonimično povezanimi pomenoma: 1. 'oblačilo, oprava, značilna za prebivalce kakega področja, dobe, pripadnike kakega sloja' in 2. 'kdor je oblečen v taka oblačila'; z nadpomenkama izraženo tipologizirano metonimično razmerje je: P_m 'oblačilo' – P_{Mn} 'oblečeni v to oblačilo'.

Motivirani metonimični pomen 'oblečeni v to oblačilo' je s pridobljeno KPS človeško⁺ (med metonimično spremembo) v okviru danega medpomenskega razmerja ustrezen za mesto D1, in sicer kot tipski pomen 'nosilec lastnosti'. Motivirajoči pomen 'oblačilo' pa omogoča uporabo samostalnika v povedkovni rabi, kar se na strukturni ravni potrjuje v sintagmatskih zvezah *biti oblečen v nošo*, *biti v noši*, *hoditi v noši*. V teh zvezah nastopa samostalnik *noša* -e ž kot imenski del povedka, torej v uresničitvi povedja, v katerem samostalnik *noša* -e ž ustreza sestavini pomena 'lastnost' (L = **oblečen v nošo**). S tem je pomen 'oblečeni v to oblačilo' s KPS človeško⁺ hkrati potrjen kot delovalniški pomen 'nosilec lastnosti' (N1), kar poleg povedja uresničuje drugo nujno sestavino propozicije.

2.6.4.3 Izhodiščno enačbo $\{P_m : P_{Mn}\} \equiv \{P(Pov) : P(D/O)\}$ je torej na osnovi ugotovljenega mogoče prevesti v: $\{P_m : P_{Mn}\} \equiv \{L : N1\}$. Izkazana povezava med potencialno možnim oziroma v nekaterih rabah izkazanim pomenom 'lastnost' in metonimično

tvorjenim pomenom 'nosilec lastnosti', kot jo ponazarjata metonimično povezana pomena pri *noša* -e ž, močno razširja krog metonimičnih medpomenskih izpeljav, ki ustrezajo propozicijskim povezavam. Med temi so zlasti številni izpridevniški samostalniki na -ost (*absurdnost*, *aktualnost*, *majhnost* itd.), drugi izpridevniški lastnostni samostalniki (*dobrina*, *nagota*, *teža*, *toplina*) in tvorjeni samostalniki brez leksikaliziranega lastnostnega pomena (*sedmica*: 'števka' – 'vozilo (avtobus), označeno s to števkou'; *preteklost*: 'čas' – 'obstoječe v tem času' itd.), kot tudi nekateri netvorjeni samostalniki (*sever*: 'smer na nebu' – 'veter iz te smeri').

3 Tipologija metonimičnih pomenov kot odraz sintagmatike v pomenotvorju

3.0 Metonimični pomenski prenos je v primerjavi s komplementarnim metaforičnim pomenskim prenosom razločevalno določen s sintagmatsko spremembo v pomensko-sestavinski zgradbi: novi uvrščevalni pomenski sestavini v motiviranem pomenu se kot razločevalna lastnost pridruži celotni motivirajoči pomen (npr. *šola*: 'institucija, ki posreduje izobrazbo in vzgojo' → 'zgradba (nova UPS), pripadajoča instituciji, ki posreduje izobrazbo in vzgojo'). Primerjalni pregled obravnave metonimije v nekaterih leksikoloških delih kaže, kako je sintagmatsko načelo uresničeno v metonimičnem pomenskem prenosu še na drugih ravneh. Kljub delnim razhajanjem v posameznih interpretacijah je razvidno, da je sistematiziranje metonimičnih pomenskih izpeljav v vseh primerih tako ali drugače vezano na iskanje tipov sintagmatskih povezav med slovarskimi pomeni oz. pomenskimi sestavinami.

Pri tipologiziranju metonimičnih pomenov slovenskih večpomenskih samostalnikov se je neposredno v slovarskem gradivu potrdila trojna tipologija, utemeljena v tipih sintagmatskih medpomenskih povezav, obstoječih na treh ravneh: 1. na ravni pomenskosestavinske zgradbe denotativnega pomena, 2. na ravni pomenskosestavinske zgradbe kategorialnega pomena in 3. na ravni medpomenskih razmerij s stališča ustrejanja razmerjem med propozicijskimi sestavinami (Snoj 2004: 103-160). Merilo ujemanja z razmerji med propozicijskimi sestavinami (*pisanje*: 'dejanje' → 'rezultat dejanja') ločuje vse metonimične pomene samostalnikov v dve obsežni skupini: v propozicijske metonimične pomene (ustrejanje propozicijskim razmerjem) in nepropozicijske metonimične pomene. V obeh skupinah je nadalje možno še tipologiziranje glede na uvrščenost denotativnega pomena v pomensko skupino (npr. *skodela*: 'manjša nizka, okrogla posoda za serviranje hrane' (*razbiti skodelo*) → 'vsebina te posode' (*pojesti skodelo do konca*) ⇒ 'posoda' → 'vsebina posode') in tipologiziranje glede na spremembo kategorialnih pomenskih lastnosti (npr. *železo*: 'snov' (*predmeti iz železa* (števno-)) → 'predmet iz snovi' *Železo ga je udarilo v nogo* (števno+)).

3.1 Sintagmatske povezave na ravni pomenskosestavinske zgradbe denotativnega pomena omogočajo tipologijo, pri kateri se razmerja razvrščajo glede na pripadnost pomenov pomenskim skupinam (npr. *šola* -e ž: 'institucija' → 'poslopje', *hiša*: 'poslopje' → 'prebivalci', *skodela*: 'posoda' → 'vsebina' itd.; Snoj 2004: 126-138). Ta tipologija vključuje vse regularne metonimične pomenske povezave. V leksikološki

literaturi je najpogostejše navajana in se ne razlikuje od tipologije, kakršna se v zvezi z besedilnimi metonimičnimi pomenskimi prenosi navaja v literarni teoriji. S tem, ko temelji na posploševanju denotativnih pomenov v pomenske skupine, je najbližje poimenovani predmetnosti in povezavam, obstoječim v zunajjezikovni stvarnosti. Množica te vrste metonimičnih tipov je odprta: vsaka nova regularna metonimična medpomenska povezava je potencialno lahko novi tip. Razmejevanje med posameznimi tipi in podtipi pomenskih povezav pri tej tipologiji ne more biti enoumno; stopnja posplošitve dane metonimične povezave v smeri ustrežanja pomenski skupini je prepuščena individualni presoji avtorja. Npr. metonimične povezave v leksemih *kozarec* ('posoda' – 'vsebina posode'), *kuhinja* ('prostor' – 'pohištvo prostora'), *gimnazija* ('institucija' – 'skupnost ljudi, pripadajočih instituciji'), *mesto* ('naselje' – 'prebivalci naselja') se lahko štejejo za različne tipe, možna pa je tudi združitev v bolj splošno povezavo 'prostor' – 'umeščeno v prostoru'.

3.2 Ogradje tipologije metonimičnih pomenov glede na kategorialne pomenske lastnosti so tri različne možnosti vedanja kategorialnih pomenskih sestavin pri metonimični izpeljavi motiviranega pomena: 1. metonimični pomenski prenos ne vključuje spremembe kategorialnih pomenskih sestavin (KPS), 2. metonimični pomen vključuje predvidljivo spremembo KPS in 3. metonimični pomen vključuje delno predvidljivo spremembo KPS. Te vrste tipologiziranje je zanimivo zlasti kot dopolnitev tipologiziranih propozicijskih metonimičnih pomenov (Snoj 2004: 124–125, 139–141). Tako se npr. KPS števno– nespremenjeno ohranja v metonimičnih tipih 'dejanje' – 'čas dejanja' (*žetev, pletev, košnja* itd.), obvezno pa se spremeni (števno– v števno+) v izpeljavah tipa 'dejanje' – 'mesto dejanja' (*dovoz, izstop, izvoz, odvoz, prehod* itd.). Predvidljivo spremembo KPS števno– v KPS števno+ vključujejo povezave 'dejanje' – 'vršilec dejanja', 'stanje' – 'nosilec stanja' in 'lastnost' – 'nosilec lastnosti', pri katerih je sprememba števno– → števno+ sovsebnostna spremembi v človeško+.

3.3.0 Razvrščanje metonimičnih pomenov, ki temelji na merilu prekrivnosti znotrajseksamskih medpomenskih razmerij z razmerji med propozicijskimi sestavinami, najbolj ustreza zahtevi po tipologiji, ki je jezikovnosistemska in neodvisna od zunajjezikovnih povezav. Prekrivnost danega znotrajseksamskega razmerja s katerim od razmerij med sestavinami propozicije se ugotavlja neposredno ob danem razmerju motivirajočega in metonimično motiviranega pomena. Primer: V leksemu *pisánje* -a s sta pomena s stališča večpomenskosti metonimično povezana: 'delanje črk, števil na gladki površini' (*zmotiti se pri pisanju*) → 2. 'kar nastane pri delanju črk...' (*zbrisati pisanje*) = 'dejanje' → 'rezultat dejanja' (propozicijski sestavini povedje in neprvi de-lovalnik). Razmerje je prekrivno z besedotvornima pomenoma: 'to, da se piše' – 'to, kar je napisano', kar pa s stališča večpomenskosti ni relevantno. Merilo za povezanost s propozicijskimi sestavinami mora namreč biti neodvisno od tvorjenosti leksema in besedotvornega pomena, če naj ustreza zahtevi, da se propozicijski metonimični pomeni ugotavljajo tako pri tvorjenkah kot pri netvorjenkah.

3.3.1 Skupna značilnost samostalnikov s propozicijskim metonimičnim pomenom je, da vključujejo povedijski pomen ('dejanje', 'lastnost', 'stanje'), večinoma kot motivirajoči pomen. Med njimi prevladujejo izglagolski tvorjeni samostalniki (*grabež, vodstvo, dokumentacija, argumantacija, razlaga, rešitev, zamenjava* itd.), ki z vsebovanjem pomena 'dejanje' kot ključnega povedijskega pomena predstavljajo opazno in dobro ločljivo skupino znotraj vseh samostalniških metonimij.⁹ Sicer se pri slovenskih samostalnikih v metonimičnih pomenih potrjujejo kar vse možne propozicijske povezave: 'dejanje' – 'vršilec dejanja' (*grabež*), 2. 'dejanje' – 'predmet za dejanje' (*dokumentacija*), 3. 'stanje' – 'nosilec stanja' (*eksistenca*), 4. 'stanje' – 'vzrok stanja' (*razočaranje*), 5. 'lastnost' – 'nosilec lastnosti' (*grdoba*), 6. 'lastnost' – 'predmet nosilec lastnosti' (*neumnost, belina, mehčava*), 7. 'dejanje' – 'predmet dejanja' (*razsad, doživetje*), 8. 'dejanje' – 'drugi predmet dejanja' (*dopolnitev*), 9. 'dejanje' – 'rezultat dejanja' (*žaganje, asociacija*), 10. 'dejanje' – 'sredstvo dejanja' (*dovod, premaz*), 11. 'dejanje' – 'način dejanja' (*govor, hoja*), 12. 'dejanje' – 'mesto dejanja' (*dovoz, izstop, prehod*), 13. 'dejanje' – 'čas dejanja' (*žetev*), 14. 'stanje' – 'čas stanja' (*vojna, mrak, življenje*). Nekaj tipov ima pomen 'dejanje' kot motivirani pomen: 1. 'vršilec dejanja' – 'dejanje' (*šola*: 'ustanova' – 'dejavnost'), 2. 'predmet dejanja' – 'dejanje' (*pesem*: 'skladba' – 'izvajanje skladbe'), 3. 'orodje' – 'dejanje' (*viola*: 'instrument' – 'igranje na instrument'), 4. 'sredstvo dejanja' – 'dejanje' (prevladujoča povezava 'sredstvo za upodabljanje' – 'umetniško ustvarjanje s tem sredstvom' (*oglj*)).

3.3.2 Propozicijski metonimični tip 'lastnost' – 'predmet nosilec lastnosti' (*neumnost, čudaštvo, ljubeznivost, mehčava, modrost* itd.; prim. Snoj 2004: 114–117) je zlasti zanimiv s stališča predpostavke, da je katera koli metonimična znotrajleksemska povezava potencialno uresničitev propozicije (Ginzburg 1985: 64). Preko razmerja 'lastnost' – 'predmet nosilec lastnosti' je mogoče kot propozicijske metonimične tipe interpretirati metonimično izpeljane pomene nekaterih netvorjenk: 'številka' – 'predmet, označen s to številko' (*sedmica*: 'številka' – 'avtobus'), 'osnovna enota za merjenje česa' – 'merilna priprava, ki ima razsežnost te enote' (*meter*), 'enota za merjenje česa' – 'danost, ki ima razsežnost te enote' (*ura*), 'razsežnost' – 'predmetnost, ki ima to razsežnost v opazni stopnji' (*globina*), 'denarna enota' – 'bankovec, kovanec te enote', 'smer' – 'stran neba v tej smeri', 'smer' – 'veter iz te smeri', 'čas' – 'obstoječe v tem času'. Podobno se v tip 'dejanje' – 'rezultat dejanja' uvrščajo nekateri leksemi, pri katerih motivirajoči pomen 'dejanje' ni razvidno tvorjen iz glagola. Tak primer sta metonimični povezavi 'umetniško oblikovanje po določenem načinu' – 'umetniško delo, ki nastane pri tem oblikovanju' (*akvarel, olje, akvatinta, enkavstika, grafika, gravura, gvaš, kolaž, lepljenka, litografija, olje, praskanka, sgraffito, trganka, arhitektura, poezija, glasba* itd.) in 'tkanje glede na način prepletanja niti' – 'tkanina, nastala pri tem tkanju' (*atlas, cirkas, kanava, keper, empir, barok*).

⁹ Za slovenščino so metonimije z motivirajočim pomenom 'dejanje' znotraj izglagolskih samostalniških tvorjenk že obravnavane v okviru povezave metonimičnosti z besedotvornim pomenom. Prim. Vidovič Muha 2000: 137–138.

4 Sklep

Poskus tipologiziranja metonimičnih pomenov pri slovenskih samostalnikih prepričljivo kaže, da se sintagmatsko načelo kot konstitutivno za metonimijo odraža v treh splošnih značilnostih metonimično izpeljanih pomenov: 1. V metonimično izpeljanem pomenu je novi uvrščevalni pomenski sestavini v skladu s sintagmatskim načelom pridružen celotni motivirajoči pomen. 2. Razmerje med motivirajočim pomenom in metonimično izpeljanim pomenom pri samostalniki se pogosto ujema z razmerjem med sestavinami propozicije. 3. V pogledu vloge pri sopomenskem preoblikovanju povedi je ugotovljena analogija med besedotvornim postopkom in pomenotvornim postopkom, kar utemeljuje vzporejanje pomenotvorja z besedotvornim.

Možnosti metonimične pomenske izpeljave so v razmeroma visoki stopnji predvidljive na osnovi zgradbe motivirajočega pomena, zlasti ob upoštevanju vseh možnih povezav med propozicijskimi sestavinami. Sintagmatska organiziranost pomenonosnih sestavin daje metonimičnim pomenskim prenosom značaj predvidljivosti, po kateri se pomenotvorje lahko vzporeja z besedotvornim. Določenost metonimije v uresničitvi sintagmatskega načela omogoča nedvoumno ločevanje metonimičnih pomenskih prenosov od paradigmatično določenih metaforičnih pomenskih prenosov.

LITERATURA

- APRESJAN, JU. D., 1995: *Leksičeskaja semantika*. Moskva: Vostočnaja literatura RAN.
 – 1974: Regular Polysemy. *Linguistics* 142. 5–32.
- BIRIH, A., 1995: *Metonimija v sovremennom ruskom jazyke*. München: Verlag Otto Sagner.
- CRYSTAL, D., 1997: *The Cambridge encyclopedia of language*. Cambridge: University Press.
- FILIPEC, J., ČERMÁK, F., 1985: *Česká lexikologie*. Prague: Academia.
- GINZBURG, E. L., 1986: *Konstrukcii polisemii v ruskom jazyke. Taksonomija i metonimija*. Moskva: Nauka.
- GORTAN PREMČ, D., 1997: *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- JAKOBSON, R., 1956: The Metaphoric and Metonymic Poles. *Fundamentals of Language. Janua Linguarum* 1. Gravenhage: Mouton & Co. 76–82.
- OREŠNIK, J., 1992: *Udeleženske vloge v slovenščini*. Ljubljana: SAZU.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika: Elektronska izdaja v 1.0*, 1998. Ljubljana: DZS.
- SNOJ, J., 2004: *Tipologija slovarske večpomenskosti slovenskih samostalnikov*. Ljubljana: Založba ZRC.
- ŠMELEV, D. N., 1973: *Problemy semantičeskogo analiza leksiki (na materiale ruskogo jazyka)*. Moskva: Nauka.
- UFIMCEVA, A. A., 1986: *Leksičeskoe značenie. Princip semiologičeskogo opisaniya leksiki*. Moskva: Nauka.
- VIDOVIČ MUHA, A., 1988: *Slovensko skladiščno besedotvorje ob primerih zložen*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete (Razprave Filozofske fakultete).
- 2000a: Čas v besedi (Tipologija leksikalne večpomenskosti). 36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 85–109.

SUMMARY

The content definition of metonymy with extralinguistic point of departure emphasizes its typical logical connection between the content of the original meaning and the derived meaning. On the other hand, the definition of metonymy as a linguistic-systemic concept must be focused on and restricted to the relation between the lexical meanings connected in the derivation, i.e., the motivating, original meaning → the motivated, derived, formed meaning. The definition of the lexical meaning and the selection of the point of view from which to uniformly analyze all relations between meanings within words are crucial. The possibility of this type of definition of metonymy seems to exist in structurally conceived model of lexical meaning, according to which the lexical meaning is described as hierarchical structure of semantic components, i.e., of the syntactically superordinate classifying semantic component (CSC) and syntactically subordinate distinctive semantic components (DSC) (Vidovič Muha 2000: 53). The types of relations between derivationally connected meanings differ on the level of typological changes arising in the structure of semantic components when a new meaning is derived (121–154). The typological change characteristic of metonymy is that a new CSC enters the motivated meaning, while the motivating meaning as a whole (including the initial distribution of the semantic components) assumes the role of the distinctive feature in the new meaning. The motivated meaning thus depends on the way the motivating meaning is combined – according to the syntagmatic principle – with the new CSC into the new meaning.

The concept of syntagmatics basically refers to the linear relations between the elements in the word or phrase, i.e., on relations between the elements of the syntactic unit (Crystal 1997: 438). In structural linguistics the opposite concepts of syntagmatics and paradigmatics are effectively present mostly through the conceptions of R. Jakobson, who differentiates two different types of semantic relations in linguistic system: given content may lead to another content either because they are connected by similarity (*hut* → *is a poor little house*; Jakobson 1956: 77) or by association, complementation (*hut* → *burnt out*). The former connection is founded in the paradigmatic axis and the appropriate term for it is metaphoric connection. The latter connection corresponds to the syntagmatic axis and the term for it is metonymic connection (Jakobson 1956: 76–82). In this binary interpretation of semantic relations on the level of linguistic system one can see the basis of the systemic distinction of all semantic transfers.

While the syntagmatic determination of metonymic semantic transfers is, in principle, generally accepted in lexicological treatments of metonymy, individual discussants focus closer on particular features connected with the syntagmatic principle. **A. Vidovič Muha** (2000) in her definition of metonymic semantic derivation stresses the operation of syntagmatic rule on the level of the semantic-component structure, i.e., changes in this structure occurring in the process of derivation of metonymic meaning. In some derivatives with derivative meaning, A. Vidovič Muha also finds the realization of the syntagmatic rule on the propositional level. In some deverbatives, the meaning of non-primary actant or circumstance is metonymically derived from the meaning of action, e.g., *pisanje*: 1. 'formation of letters, numbers on a smooth surface' (*zmotiti se pri pisanju*) → 2. 'what results from formation of letters ...' (*zbrisati pisanje*) = 'that is written' → 'what is written' = 'action' → 'result of action' (Vidovič Muha 2000: 137–138). – **A. Biriš** (1995) describes the systemicity of metonymic semantic transfers on the level of denotative meaning and assigns the central significance to the regular appearance of a given metonymic change within a semantic group. While he does not explicitly discuss the syntagmatic principle as being basic for metonymy, he notes that metonymy has semantic-syntactic character, since it is a result of the compression of the phrase. – **E. L. Ginzburg** (1985) rejects as insufficient the definition of the metonymy in which metonymic semantic derivations are based on the relations between the denoted realities or on the relations between the corre-

sponding concepts (55–56). In his opinion, the existence of metonymic formulas is not possible on the level of lexical units; instead, it is only possible on the level of propositional meanings. The material with metonymically connected meanings convincingly shows that the motivating and metonymically derived meanings are in such a relation that, together with the appropriate predicate, they constitute a minimal message. Example: *žaganje*_{Mtn} 'material' [is the result of] *žaganje*₀ 'action'. For the complete typology of metonymic semantic derivations it is necessary to find formulas on the level of sentence-syntactic categories. A part of the description of the metonymic relations is also the comparison of the metonymic relations with the relations between the base word and the derivative (*kitara* 1 'instrument' : *kitara* 2 'performer' = *kitara* 1 : *kitarist*). – The syntagmatic principle of metonymic meanings is described most explicitly in the work of **Ju. D. Apresjan** (1995), i.e., he treats polysemy as an area within word derivation in the broader sense. This understanding of polysemy originates in the fact that polysemy and derivation equally allow synonymic transformations of sentences. (Example: Synonymic transformation based on word derivation: *Tkanina je bila bleščeča bela*. 'The fabric was glowingly white.' *Belina tkanine je bila bleščeča*. 'The whiteness of fabric was glowing.' – Synonymic transformation of sentence based on polysemy: *Poimenovanje predmetov poteka nepredvidljivo*. 'Naming of object is carried out unpredictably.' (*poimenovanje* -a neut. M1 'action') – *Predmeti nepredvidljivo dobijo svoja poimenovanja*. 'Objects unpredictably get their names.' (*poimenovanje* -a neut. M2 'result of action')) From this finding another analogy between word formation and polysemy is evident, i.e., the relation between the motivating word and the derivative is equal to the relation between the motivating meaning and the motivated meaning: *bel* -a -o adj. : *belina* -e f. ≡ *poimenovanje* -a 1 ('action') : *poimenovanje* -a 2 ('result of action'). From the parallelism between the motivational relation in derivation and the motivational relation in polysemy it is possible to conclude that the metonymic semantic relations agree with the relations between the propositional components analogically to the way the propositional components agree with the meanings of the derivative through the derivative meanings. The material of Slovene nouns confirms this assumption.

The systemization of the metonymic semantic relations is in all cases connected to the search for the types of syntagmatic relations between lexical meanings or, rather, semantic components. From the material of Slovene nouns, a three-fold typology emerged based on the types of syntagmatic semantic relations on three levels: (1) on the level of the semantic-component structure of denotative meaning; (2) on the level of the semantic-component structure of the categorial meaning; (3) on the level of semantic relations in terms of their agreement with the relations between propositional components. The typology based on the criterion that the metonymic semantic relations agree with the relations between propositional components, best fulfills the requirements that the typology be independent of extra-linguistic connections.

The syntagmatic organization makes metonymic semantic transfers predictable, which makes semantic derivation comparable to word derivation. The possibilities of metonymic semantic derivation are predictable to a relatively high degree based on the structure of the motivating meaning, particularly by including all possible relations between the propositional components. The syntagmatic definition of metonymy allows unambiguous differentiation of metonymic semantic transfers from the paradigmatically defined metaphoric semantic transfers.